

Jukolan viesti liikunnan vapaaehtoistoiminnan voimannäytteenä

Tero Viljanen

Jukolan viesti on yhdessä Venlojen viestin kanssa maailman suurin suunnistusviestitapahtuma, joka kerää yhteen 13000–15000 kilpailijaa ja yhteensä 30000–35000 suunnistuksen ystävää kesäkuisena viikonloppuna. Jukolan viesti on suunnistuksen merkittävin suomalainen tapahtuma ja kesän kohokohta, jonka tietävät ja tuntevat myös muut kuin suunnistuksen ystävät. Jukolan viestin järjestetään tänä päivänä 95 prosenttisesti vapaaehtoisvoimin ja viestin järjestäminen vaatii noin 1200–1500 talkoolaisen ja 100000 tunnin työpanoksen. Artikkelissani keskityn Jukolan viestin järjestämiseen liikunnan vapaaehtois- ja talkootyönä. Lisäksi tarkastelen Jukolan viestin järjestäjätahoja ja kisaorganisaatiota. Artikkelissani tuon esille, kuinka mitavasta liikunnan vapaaehtoistoiminnan voimannäytteestä Jukolan viestissä on kyse.

Johdanto

Tämä artikkeli käsittelee yhtä jokavuotista ja merkittävää suomalaista urheilutapahtumaa, Jukolan viestiä. Jukolan viesti on yleensä järjestävän paikkakunnan kesän kohokohta ja sitä tullaan seuraamaan uteliaisuudesta ja mielenkiinnosta kauempaakin. Jukolan viestin kesäyössä on jotain mystistä ja taianomaista, jonka haluavat kokea myös muut kuin suunnistajat. Jukolan viestin arvostusta kuvaa hyvin se, että se valittiin vuoden 2008 suomalaiseksi urheilutapahtumaksi.

Jukolan viesti kilpailtiin ensimmäisen kerran vuonna 1949 Helsingin seudulla, joten se on jo saavuttanut arvostettavan 60 vuoden iän. Jukolan viesti on yleisnimitys seitsemänosuuksiselle miesten viestikilpailulle sekä neljäosuuksiselle naisten kilpailulle, jolla on myös oma nimensä, Venlojen viesti. Jukolan viesti on kasvanut varsin huomattavasti vuosien saatossa, ja tuhannen joukkueen raja rikkoutui vuonna 1987 Hollolan Jukolassa (1052 joukkuetta). Mikkelissä 2009 matkaan lähti 1412 joukkuetta ja Venlojen viestissä 978 joukkuetta, yhteensä 13 796 kilpailijaa. Viime vuosina varsinkin kuntoilujoukkueet ovat löytäneet Jukolan viestin. Jukolasta tullaan hakemaan elämyksiä ja äärimmäisyyskokemuksia, monille kuntoilijoillehan jo pelkästään koko radan selvittämisessä on haastetta riittämiin.

Ulkomaalaisia joukkueita on nykyään noin 20–25 maasta, joista pääosa tulee muista pohjoismaista, Ruotsista, Norjasta ja Tanskasta. Yksittäisiä suunnistajia, jotka suunnistavat eri maiden joukkueissa, tulee yhteensä noin 40 maasta. Tänä päivänä yhteensä noin 20 prosenttia kilpailijoista on ulkomaalaisia. Ulkomaalaisten osuuteen vaikuttaa eniten se, kuinka lähellä Etelä-Suomea kilpailu pidetään. Jukolan perinteisiin kuuluu myös se, että viesti kiertää ympäri maata. Jukolan viestiä on järjestetty etelän Hangosta pohjoisen Luostolle saakka, läntisin paikka on vastaavasti Laitila ja itäisin Joensuu.

Jukolan viestin ainutlaatuisuutta kuvaa hyvin se, että siellä ovat samassa kilpailussa niin maailman huippusuunnistajat kuin tavalliset kuntoilijatkin. Huippusuunnistajat ja -jouk-

kuet tavoittelevat tosissaan kilpailun voittoa, kuntosuunnistajat maaliin pääsyä ja oman radan suorittamista.

Jukolan viestin kilpailukeskuksessa väkeä ja vilinää riittää. Kuvassa Tampereen Jukolan 2008 yleisöä. Kuva: Suomen Suunnistusliitto 2008

Artikkelissani keskityn Jukolan viestin järjestämiseen liikunnan vapaaehtois- ja talkootyönä. Tämän artikkelini kietoutuu seuraavan tutkimuskysymyksen ympärille: Miten Jukolan viesti järjestetään ja miten liikunnan vapaaehtoistoiminta ja talkootyö näkyvät Jukolan järjestelyissä?

Artikkeli pohjautuu kahteen teemahaastatteluun Jukolan viestin taustayhteisön, Kaukametsäläiset ry:n puheenjohtajan Reimo Uljaksen kanssa. Näitä haastatteluja täydennän liikunnan vapaaehtoistoimintaa käsittelevällä yleisellä kirjallisuudella sekä Jukolan viestiä käsittelevällä aineistolla.

Jukolan viestin järjestäminen on valtaisa voimainponnistus ja yhden kilpailun järjestämisen eteen tehdään töitä useita vuosia ennen varsinaista tapahtumaa. Ennen kuin menen tarkemmin Jukolan viestin järjestämiseen, käyn hieman läpi urheilutapahtumien järjestämistä sekä suunnistuksen vapaaehtoistoimintaa yleisemmällä tasolla.

Urheilutapahtumien järjestäminen ja vapaaehtoistoiminta Suomessa

Urheilutapahtumien järjestäminen Suomessa on aina perustunut vahvasti vapaaehtoisuuteen ja talkootyöhön. Liikuntaseurat on Suomessa perinteisesti luokiteltu vapaaehtoisorganisaatioiden ryhmään ja kolmanteen sektoriin ja näin ollen myös kansalaisyhteiskuntaan. Liikunnan parissa tehtävästä vapaaehtoistyöstä on käytetty useita eri nimiä. On puhuttu rinnakkain vapaaehtoistyöstä, talkootyöstä sekä liikunnan kansalaistoiminnasta. Pasi Koski kuvaisi liikunnan vapaaehtoistoimintaa mieluummin kansalaisaktiivisuutena ja kansalaistoimintana kuin vapaaehtoistyönä. Ne ovat hänen mukaansa vapaaehtoistyöhön verrattuna

neutraalimpia, eivätkä määritä esimerkiksi suhdetta rahaan. Vapaaehtoistyön lähtökohta on nimenomaan palkaton työpanos, mutta urheiluseuroissa monille toimijoille maksetaan vähintäänkin kulukorvauksia. Urheilutapahtumissa on tapana antaa kaikille vapaaehtoisille kisa-asuja, aterioita ja kahveja veloituksetta. Vastuuhenkilöille maksetaan myös korvauksia tapahtumaan käytetyistä kuluista, kuten esimerkiksi matkakustannuksista. Näin ollen urheilutapahtuman järjestäminen ei ole täysin pyyteetöntä vapaaehtoistyötä, vaikka toki iso osa talkoolaisista ei saakaan mitään varsinaista rahallista korvausta. (Koski 2000, 49; Pöyhiä 2004, 8–9.)

Urheilu ja liikunta ovat selvästi suosituin suomalaisen vapaaehtoistoiminnan alue. Siinä on mukana kolmannes vapaaehtoistoimintaan osallistuvista henkilöistä. Mielenkiintoinen seikka on se, että vaikka urheilu on tutkimustulosten mukaan yleisin vapaaehtoistoiminnan alue, niin vapaaehtoistoiminnan mielikuvissa urheiluseurojen ja liikunnallisen vapaaehtoistyön teemat eivät nousseet erityisen keskeisenä esille. Anne Birgitta Yeung (2002, 26) arvelee tämän johtuvan siitä, että urheiluseuroissa toimimista ei heti mielletä vapaaehtoistominaksi.

Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistoiminta on siis osa laajempaa kansalaistoimintaa ja kansalaisyhteiskuntaa. Pasi Koski ja Juha Heikkala ovat määritelleet kansalaisyhteiskunnan käsitteen ytimekkäästi seuraavalla tavalla:

Kansalaisyhteiskunnalla tarkoitetaan kansalaisten omaehtoisen toiminnan ja tätä toimintaa varten organisoitumisen kokonaisuutta. Siihen sisältyvät siis sekä organisatorisesti kiinteät yhdistykset, liitot ja järjestöt että löyhemmin organisoituneet sosiaaliset liikkeet, oma-apuryhmät jne. (Koski & Heikkala 1998, 45.)

Tuire Pöyhiä on pro gradu -tutkielmassaan paneutunut urheilutapahtumien vapaaehtoistyöhön ja talouden ja kaupallisuuden sekä vapaaehtoisuuden kohtaamiseen. Pöyhiän (2004) mukaan huippu-urheilun suur tapahtumassa kisa-organisaatio tavoittelee tapahtumalla taloudellista voittoa, joten vapaaehtoisina työskentelevät henkilöt eivät niinkään toimi yhteisen hyvän saavuttamiseksi. Huippu-urheilun suur tapahtumissa kohtaavat kaupallinen ja ammatillinen urheilun liiketoiminta sekä perinteinen talkootyö ja vapaaehtoistoiminta.

Urheilutapahtumassa vapaaehtoisina työskenteleville henkilöille ei makseta palkkaa tai minkäänlaisia palkkioita, ja he ovat lähteneet toimintaan mukaan täysin vapaaehtoiselta pohjalta, omasta halustaan, oma-aloitteisesti. (Pöyhiä 2004, 9.)

Tämän hetken postmodernia vapaaehtoisuutta leimaavat Pöyhiän mukaan ajallinen joustavuus, itseohjautuvuus, spontaanisuus, luovuus ja asioiden koskettavuus omassa elämässä. Samalla myös henkilökohtaisen hyödyn merkitys kasvaa ja pyyteetön talkoo- ja vapaaehtoistyö on jäänyt yhä harvinaisemmaksi.

Kiinnostusta herättää vapaaehtoistoiminta, jossa on löyhästi organisoitu ja kevyesti hallinnoitu ryhmä, jonka toiminta on projektinomaista, ja joka tarjoaa elämyksiä, yhdessäoloa ja samaistumispintaa ilman vaatimusta pitkäaikaisesta sitoutumisesta. (Pöyhiä 2004, 28.)

Tutkielmansa loppupohdinnoissa Tuire Pöyhiä tarkastelee tällä hetkellä hallitsevan yksilöllisen yhteisöllisyyden ja urheilutapahtumien vapaaehtoistoiminnan suhdetta seuraavasti:

Hetken kestävä, suurta huomiota ja tunteita herättävä urheilun suurtapahtuma vastaa nyky-yhteiskunnassa yleistyvää yksilöllistä yhteisöllisyyttä, johon heittäytyään saamaan korvaamattomia elämyksiä ja kokemuksia, mutta joka ei ajallisesti sido yksilöä kauaa vaan mahdollistaa uuden valintatilanteen muodostumisen nopeasti. Projektimaisuus on tyypillistä uuteen yhteisöllisyyteen perustuvassa vapaaehtoistyössä. Tämä näkyy liikuntakulttuurissa myös perinteisen seuratoiminnan puolella, jossa vanhemmat ovat mukana vapaaehtoistyössä lapsen harrastuksen ajan. Osallistuminen urheilutapahtuman vapaaehtoistoimintaan on eräänlaista valinnaista vapaa-ajan kulutusta. Kun tilaisuus koittaa, harkitsevat yksilöt tietoisesti osallistumisen hyviä puolia eli sen antia sekä myös siihen liittyviä negatiivisia puolia eli sen vaatimia uhrauksia ajallisesti tai taloudellisesti. Vapaa-ajan markkinoilla vallitsevassa kilpailussa urheilutapahtumaan osallistuminen on vain yksi mahdollisuus monien muiden toimintojen ohella. Siitä onkin saatava riittävästi jotain hyötyä osallistujalle itselleen, jotta mukaan edes lähdetään. (Pöyhä 2004, 77–78.)

Suomalainen liikuntatutkimus alkoi kiinnostua vähitellen myös liikunnan kansalaistoiminnasta. Yhtenä jatkumona tälle kasvaneelle kiinnostukselle oli liikunnan kansalaistoiminnan tutkimusohjelman toteuttaminen vuosien 1997–2000 aikana. Tutkijoina tässä hankkeessa ovat olleet vastaavana tutkijana Hannu Itkonen sekä Juha Heikkala, Kalervo Ilmanen ja Pasi Koski. Tutkimusohjelma on julkaissut useita tutkimusraportteja ja artikkeleita sekä kymmenestä artikkelista koostuneen loppuraportin *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Hannu Itkonen näkee suomalaisessa liikuntajärjestelmässä tapahtuneen kaksi suurta muutosta viimeisen vuosisadan kuluessa. Ensinnäkin urheilu- ja liikuntaseurat ovat irtaantuneet muusta järjestötoiminnasta ja toiseksi liikuntakulttuurin sisällä on tapahtunut oma voimallinen eriytymisensä. Tämä eriytyneen toiminnan kausi on Itkosen mukaan alkanut 1980-luvulta alkaen ja jatkuu edelleen. (Itkonen 1999, 12.) Pasi Koski näkee liikunnan kansalaistoiminnan muuttuneen seuraavalla tavalla:

Kulttuuriset ja rakenteelliset muutokset ovat luoneet liikunnan kansalaistoiminnalle uudenlaisen kontekstin. Toimintaan liittyvät merkitykset ja merkitysrakenteet ovat muuttuneet. Esimerkiksi ideologisten tekijöiden osuus on heikentynyt. Sitoutumisen ja osallistumisen perusteet eivät löydy tänä päivänä entisenlaisista yhteiskunnallisista tai poliittisista tekijöistä. Niiden sijasta kiinnittymisen pinnat löytyvät muunlaisista vaikuttimista kuten vanhemmuudesta, tietyistä lajista, liikunnasta laajasti, paikallisuudesta tai arvolähtökohdista. (Koski 2000, 138.)

Outi Metsäranta on tutkinut Helsingin vuoden 2005 yleisurheilun MM-kilpailujen kansalaistoimintaa ja kilpailujen vapaaehtoisia työntekijöitä. Vapaaehtoisten osalta Metsäranta keskittyi nimenomaan osallistumismotiiveihin, kisakokemuksen tyytyväisyyteen sekä kokemuksen mahdollisiin tulevaisuuden vaikutuksiin. Metsäranta nostaa tutkimuksessaan esille lyhytaikaisen vapaaehtoisuuden ja viittaa samalla viimeaikaisiin tutkimuksiin:

Sekä suomalaisessa että kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa on ryhdytty puhumaan episodisen eli lyhytaikaisen vapaaehtoisuuden noususta (Nylund & Yeung 2005, 27). Tämä muutostrendi on havaittu selkeästi alan kansainvälisissä empiirisissä tutkimuksissa. Niin kutsuttuun pätävävapaaehtoisuu-

teen kuuluu sekä intensiivinen lyhytkestoinen vapaaehtoisuus että säännöllinen harva vapaaehtoisuus, vaikkapa osallistuminen kerran vuodessa.

Metsärannan näkemys on, että satunnaisuudestaan huolimatta pätkävapaaehtoisuus ei ole perinteistä irrallista. Osallistumalla johonkin yksittäiseen tapahtumaan vapaaehtoinen osallistuu tapahtumien perinteeseen ja on siten yksi osa kestävästä vapaaehtoisuuden ketjua (Metsäranta 2006, 17.) Juuri tästä on kyse Jukolan viestin järjestämisessä. Joka vuosi Jukolan järjestävät eri seurat ja talkoolaiset, mutta kyseessä on kuitenkin aina sama perinteikäs kilpailu, joka järjestetään tiettyjen ehtojen, sääntöjen, arvojen ja perinteiden mukaan.

Jukolan viesti voidaan laskea urheilun suur tapahtumien joukkoon, ainakin Suomen mitataavassa ja miksei maailmanlaajuisestikin. Suur tapahtumat ovat myös vapaaehtoistoimijoiden suuronnistuksia. Urheilun suur tapahtumalla voidaan tarkoittaa esimerkiksi tapahtumaa, joka on tunnustettu urheilun hallintoelimessä (esimerkiksi kansainvälinen lajiliitto) ja jolla on vähintään 1000 katsojaa. Lisäksi kriteerinä voidaan pitää kansallista tai kansainvälistä mediahuomiota. (Emery 2001, 92; Metsäranta 2006, 19.)

Metsäranta on sitä mieltä, että suur tapahtumat eroavat monella tapaa tavanomaisista urheilukilpailuista samaan tapaan kuin huippu-urheilu eroaa harrasteliikunnasta. Suur tapahtumia voidaan luonnehtia samoilla piirteillä, joilla Itkonen (1996) on kuvannut julkisuusmarkkinallista seuratyyppejä. Suur tapahtumien olemassaolon edellytyksenä on julkisuusmarkkinallisuus. Tässä markkinat ja resurssit määräävät toiminnan puitteet. Pelkkä urheilijoiden kilpaileminen edes sankoin joukoin ei tee tapahtumasta suur tapahtumaa, vaan paikalle tarvitaan myös kilpailusta kiinnostunutta yleisöä sekä median osoittamaa kiinnostusta. Markkina- ja talousvoimien lisäksi suur tapahtumien järjestämiseen tarvitaan tapahtuman järjestelyvastuun kantava toimija vapaaehtoisineen. Lisäksi mukaan tulee myös julkinen sektori, joka pääasiassa omistaa suorituspaikat. Näiden erilaisten toimijoiden yhteensovittaminen voi olla usein varsin haastavaa.

Toiseksi, julkisuusmarkkinalliset seurat ja vastaavasti suur tapahtumat toimivat liikeyritysten tavoin. Talouskysymyksistä on tullut suur tapahtuman kulmakivi. Taloudellinen tulos voi ajaa järjestävän tahon suuriin vaikeuksiin tai onnistumisiin. Yritysmäiset toimintatavat valtaavat tapahtumaprojektin, eikä tapahtuma voi olla enää pelkkien urheiluosajien käsissä. Näin myös tapahtuman järjestelyistä vastaa ammattitaitoinen työvoima, koska suur tapahtumien kaikkia järjestelyjä ei voi pyörittää talkoovoimin, vaan tarvitaan myös ammattiosaamista ja talouselämän tuntemusta. Samalla kisatapahtumasta tulee tuote, jota järjestelyorganisaatio myy sponsoreille ja yleisölle.

Kolmanneksi, suur tapahtumien järjestäminen perustuu erilaisiin sopimuksiin. Järjestelysopimuksessa tapahtumaoikeudet myöntävän tahon kanssa sovitaan järjestäjän vastuista. Merkittävä juridinen huomio liittyy tapahtuman markkinointioikeuksiin ja toisaalta sponsoreiden oikeuksiin sekä mahdollisten voittojen ja tappioiden jakamiseen. Suur tapahtumien ammattimaistumisesta huolimatta niiden liikellepanevana voimana toimii edelleen kolmannen sektorin toimija, urheiluorganisaatio. Suur tapahtumien toimijoista suurin osa on vapaaehtoistyöntekijöitä. Näin on selvää, ettei ilman vapaaehtoisten työpanosta voida suur tapahtumia järjestää. Vapaaehtoistyön sisältö suur tapahtumissa on ollut hyvin pitkälle samanlaista vuosien saatossa, eikä siinä ole nähtävissä suuria muutoksia. Yhä edelleen tarvitaan kahvinmyyjää ja liikenteen ohjaajaa. Lähinnä tapahtumien kasvun johdosta on otettava huomioon, että vapaaehtoisten määrä on ollut jopa kasvusuunnassa. (Itkonen 1996, 233–241, 243; Metsäranta 2006, 20–21.)

Metsärannan mukaan tulevaisuudessa suur tapahtumien ja kansalaistoimijoiden välinen yhteys näyttäytynee kahtalaisena. Ensinnäkin vapaaehtoistyöntekijöiden panos ja rooli on

edelleen ehdoton edellytys koko tapahtuman järjestämiselle. Toisaalta tapahtumat eriytyvät seurojen perustoiminnasta, kuten huippu-urheilu on eriytynyt muusta urheilusta ja liikunnan harrastamisesta. Ammattimaistumisen lisääntyminen on väistämätöntä myös urheilutapahtumien kentällä. (Metsäranta 2006, 23.)

Kosken mukaan itse seuroissa tehtävä talkootyö ei näytä vähentyneen. Se ei kuitenkaan enää ole samalla tavalla yhteisöllisyyttä pönkittävää kuin ennen, jolloin yhteisillä ponnituksilla rakennettiin vaikkapa seurataloa. Kyse on nykyisin ennen muuta varainhankinnasta. Talkootyöstä on tullut aiempaa välineellisempää. Toiminnasta on tullut projektiluonteista ja nämä liikuntaseurassa toimimisen projektit kestävät yleensä 5–10 vuotta. (Koski 2006.)

Jukolan viestissäkin on hyvin pitkälle kyse varainhankinnasta. Mikäli Jukolan viestin järjestäminen onnistuu taloudellisesti, se on tärkeä taloudellinen tukijalka suunnistusseuroille moniksi vuosiksi eteenpäin. Jukolan viestin järjestämisessä on nimenomaan kyse projektiluonteisesta vapaaehtoistoiminnasta, joka kestää noin viisi vuotta. Tutkimuksien mukaan tällaisiin vapaaehtoisprojekteihin on jatkossakin löydettävissä tarpeeksi talkoolaisia ja vapaaehtoisia. Myös Jukolan viestin johdolla on luja usko, että rivitalkoolaisia, jotka työskentelevät vain pari kolme päivää, löytyy jatkossakin. Osa-alueiden päälliköistä ja ryhmien vetäjistä, jotka joutuvat sitoutumaan vuosiksi, voi sen sijaan tulla puutetta nykypolven poistuessa. Toiveena on, että myös nuorempi sukupolvi tuntee kiinnostusta ja vastuuta Jukolan viestin järjestämisestä. (Uljas 2009, 30.)

Edellä mainituista näkemyksistä voisi päätellä, että Jukolan viestillä ei pitäisi olla ylitse pääsemättömiä ongelmia vapaaehtoisten rekrytoinnissa. Jukolan viesti houkuttelee juuri lyhytkestoisena projektinomaisena vapaaehtoistoiminnan muotona. Lisäksi Jukolan viestin hyvä maine omalta osaltaan houkuttelee ihmisiä tapahtumaan mukaan, vaikeivat he muuten olisikaan niin suunnistuksesta kiinnostuneita.

Jukolan järjestäminen ja organisointi

Kahden ensimmäisen Jukolan viestin, vuosien 1949 ja 1950 tapahtumat, järjesti Jukolan viestin perustaja- ja taustayhteisö Kaukametsäläiset ry. suunnistusseurojen avustamina. Vuodesta 1951 suunnistusseurat ovat järjestäneet viestit ja Kaukametsäläiset ovat olleet apuna ja tukena. Kaukametsäläiset on puhtaasti yhden asian liike, yhdistyksen tehtävänä on huolehtia Jukolan viestin järjestämisestä, ja vieläpä hyvin. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Jukolan tekemiseen osallistuvat Kaukametsäläisistä vuoden aikana seuraavat henkilöt. Hallitus kokoontuu nykyään 4–6 kertaa vuodessa, puolet hallituksen jäsenistä tekee vähän enemmän töitä ja toinen puoli vastaavasti hiukan vähemmän. Lisäksi sihteerillä on tehtäviä, samoin kuin rahastonhoitajalla. Jukolan johtoryhmän puheenjohtajana toimii Kaukametsäläisten edustaja ja tämä työllistää häntä kolme henkilötyökuukautta vuodessa. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Vuodesta 1980 lähtien Jukolan viestin järjestämistä on valvonut ja koordinoinut Jukolan viestin johtoryhmä, joka korvasi sitä edeltäneen päätoimikunnan. Jukolan viestin johtoryhmään kuuluu edustaja Kaukametsäläisistä, Suomen Suunnistusliitosta (SSL) ja Puolustusvoimista (PV). Ennen vuotta 2004 Puolustusvoimien tilalla johtoryhmässä oli mukana Helsingin Sanomien (HS) edustaja. Lisäksi Jukolan viestin valvoja toimii johtoryhmän sihteerinä. Jukolan viestin valvoja valitaan tehtävään ja *Suunnistajassa* julkaistaan hakuilmoitus. Valvoja on Suomen Suunnistusliiton luottamushenkilö eli liitto maksaa valvojan kulukorvaukset. Kaukametsäläisten edustajalta ja valvojalta kuluu vuodessa Jukola-asioihin noin

kolme henkilötyökuukautta, muilta edustajilta vähemmän. Kaukametsäläisten edustaja ja valvoja ovat talkoolaisia, joille maksetaan kulukorvauksia. SSL:n ja PV:n edustajat ovat johtoryhmän jäseniä osana työtään. Suomen Suunnistusliitto tuli mukaan vuonna 1980, jolloin nykyisen kaltainen johtoryhmä perustettiin. Samalla tehtiin niin sanottu ”tehtävänjakosopimus”, joka määrittelee kunkin tehtävät. Taustana tälle oli, että vuonna 1979 liitto yritti ”kaapata” Jukolan itselleen nähdessään kuinka tuottoisaksi ja merkittäväksi kilpailuksi Jukolan viesti jo silloin oli kasvanut. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Jukolan viestin järjestävät siis vuosittain seurat tai seurayhtymät. Järjestävät seurat ja Kaukametsäläiset ovat varsinaiset Jukolan järjestäjät, kun taas SSL ja PV sekä aikaisemmin Helsingin Sanomat muodostavat Jukolan viestin taustayhteisön. 1980-luvulla Jukolan järjestäminen selvästi ammattimaistui. Viesti oli kasvanut jo niin suureksi että myös järjestämisessä tarvittiin ammattimaisempaa otetta. Myös valvonta ja ohjaus ovat tiukentuneet selvästi viimeisten 15 vuoden aikana. Jukola on brändi, ja ihmiset tietävät, mitä odottaa ja saa kilpailulta. Kilpailu on aina periaatteessa sama, vaikka se järjestetään eri paikkakunnilla. (Reimo Uljaksen haastattelut 3.9.2008 ja 15.10.2009.)

Alkuvaiheessa Helsingin Sanomien panos ja tuki olivat keskeisessä roolissa Jukolan järjestelyissä. Taloudellinen tuki oli merkittävää, ja lisäksi erilaisten painotuotteiden valmistus suoritettiin Helsingin Sanomien painossa. HS:n rooli on vähentynyt pikkuhiljaa ja vuonna 2004 heidän edustaja jäi pois johtoryhmästä. HS on kuitenkin edelleen yhteistyökumppani, joka toimittaa ja kustantaa kiertopalkinnot sekä lehti-ilmoitukset lehdessään. Järjestäjille ei kuitenkaan jaeta enää puhdasta rahaa. (Reimo Uljaksen haastattelu 3.9.2008.)

Hakuvaihe ja valinta

Jukolan viesti julistetaan haettavaksi *Suunnistajassa* yleensä noin viisi ja puoli vuotta ennen tapahtumaa. Itse Jukolan viestin haku on nykyään kolmivaiheinen. Ykkösvaiheessa kiinnostuneet seurat/seurayhtymät ottavat yhteyttä johtoryhmään, joka vieraillee kunkin kandidaatin luona. Tällöin alustavat suunnitelmat, kuten kilpailumaasto ja kilpailukeskus, tulee olla suunniteltuna. Kakkosvaiheessa johtoryhmä tekee niin sanotun ”Short-listan” valitsemalla 2–3 parhaaksi arvioitua hakijaa jatkoon. Varsinaisen hakemuksen teko on niin työläs, että tässä vaiheessa on syytä rajata hakijoiden määrää. Kolmosvaiheessa jatkoon päässeet tekevät lopullisen hakemuksen. Jo hakuvaiheessa pitää olla nimettyinä järjestelytoimikunta ja muutamia muitakin avainhenkilöitä. ”Usein on käynyt niin, että hakija on saanut viestit järjestääkseen toisella tai vasta kolmannella hakukerralla, kun jotakin on petrattu tai kierto on natsannut paremmin.” (Uljas 2009, 10–11.)

Nykyään tulevien Jukola-järjestäjien valinnat julkistetaan ”Jukola-kokouksessa”. Jukola-kokous pidetään marraskuun ensimmäisenä viikonloppuna tulevan Jukolan paikkakunnalla ja siellä valitaan yleensä tulevat kisajärjestäjät 4–5 vuodeksi eteenpäin. Jukola-kokous on samalla edellisen Jukolan kritiikki- ja tulevien Jukolan järjestäjien koulutustilaisuus. Siihen osallistuu yhteensä noin 40 edellisen Jukolan ja noin 100 kaikkien tulevien Jukoloiden edustajaa kaikilta eri toimintasektoreilta. Kilpailujen johtajien tulee aina olla paikalla, samoin kuin pääsihteerien, talous-, kilpailu- tms. päälliköiden. Jukola-kokouksessa käydään loppuraportin pohjalta toimintoryhmittäin läpi edellisen viestin järjestelyt ja siirretään tietoa tuleville tekijöille. (Uljas 2008; Uljas 2009, 9.)

Valinnan jälkeen johtoryhmä opastaa ja valvoo järjestäjiä eri vaiheissaan. Kisa ei voi olla samalla talousalueella liian usein, koska silloin yhteistyökumppaneiden löytäminen voi olla vaikeaa. Tämä vaikuttaa myös valintoihin. Valintaan vaikuttavat reunaehdot, kuten kilpailukeskuksen soveltuvuus, maaston soveltuvuus, henkiset resurssit eli järjestäjän kyky

selvitä järjestelyistä – esimerkiksi seuran puheenjohtaja ei voi olla vastuutehtävissä –, taloudelliset resurssit – kilpailu ei ole liian kallis järjestää ja tulopuoli saadaan kuntoon – sekä maantieteellinen sijainti. Seurojen intressinä ja pontimina on Jukolan viestin järjestäminen, joka on kunniatehtävä ja monen seuran haaveena. Luonnollisesti myös taloudellinen tulos on tärkeää, ja Jukolan viestin järjestäjät ovatkin pääsääntöisesti päätyneet mukavasti voitolle. Vaativat ponnistelut palkitaan siis taloudellisesti hyvin. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Jukolan viestin lähtö asettaa kilpailukeskukselle omat vaatimuksensa. Kuvassa Mikkelin 2009 Jukolan lähtö Mikkelin raviradalla. Kuva: Suomen Suunnistusliitto 2009.

Järjestelyohjeet, johtojärjestelmä ja johtoryhmän ohjeistus ja seuranta

Jukolan viestin järjestelyohjeet ovat johtoryhmän tekemät yleisohjeet, jotka toimitetaan tuleville kisajärjestäjille. Nämä järjestelyohjeet ovat 200-sivuinen ohjeisto ja se tehtiin 2000-luvun alussa. Järjestelyohjeet ovat Jukolan viestin järjestäjien peruskäsikirja, jota päivitetään ja täydennetään tarpeen ja kokemusten mukaan. Johtoryhmä ohjaa ja valvoo järjestelyitä muun muassa järjestelyohjeiden avulla. Järjestelyohjeet on muistio, josta löytyy tarkat ohjeet lähes kaikkiin mahdollisiin tilanteisiin. Ohjeet ovat syntyneet kymmenien Jukoloiden kokemuksella, ja johtoryhmä korostaakin niiden merkitystä ja huomioon ottamista Jukolaa järjestettäessä. Vaikka osaa järjestelyohjeiden kohdista voidaan pitää itsestäänselvyksinä, on ne kuitenkin koettu tarpeellisiksi vuosien saatossa. Koska Jukola on brändi, yhdenmukaiset menettelyt ja toiminta ovat oleellisia. Järjestelyohjeissa mainitaan muun muassa seuraavasti: ”Lähtökohta on, että ohjeita noudatetaan. Poikkeamista tulee aina sopia johtoryhmän kanssa.” (Jukolan viestin järjestelyohjeet, 5.) Järjestelyohjeista käy ilmi muun muassa Jukolan viestin arvot, joita ovat:

- *Luonto ja luonnon kunnioittaminen. Kilpailu käydään metsässä. Kilpailukeskus ei vaadi kiinteitä rakennelmia eikä niitä kisan jälkeenkään jää. Kasvien ja eläinten suojelemiseen kiinnitetään erityistä huomiota.*
- *Talkootyö. 95 prosenttia työstä tehdään talkoilla.*
- *Huiput ja harrastajat samassa kilpailussa. Jukola tehdään huipuille, mutta kaikki harrastajat ovat tervetulleita – ja heitä on paljon.*
- *Kiertää ympäri maata. Saadaan vaihtelevat maastot ja motivoituneet järjestäjät.*
- *Laatu. Jukola on tunnettu erinomaisista järjestelyistään. Perinteet, Jukolan johtomenetelmän ja järjestelyjen jatkuva, tempoilematon kehittäminen, teknisten apuvälineiden harkittu käyttöönotto sekä eri vuosien järjestäjien yhteistyö ovat siinä merkittävät tekijät.*
- *Liikuntaa. Parhaimmillaan. Haasteista kunnolla selviäminen edellyttää sekä fyysistä että taitoharjoittelua eli pitkäaikaista panostusta terveelliseen liikkumiseen.*
- *Perinteet. Jukolaan liittyy paljon perinteitä, Kaukametsäläiset mainitaan nimenomaan perinteen säilyttäjänä*
- *Aleksis Kivien Seitsemän veljestä – Jukolan viestin punainen lanka. (Jukolan viestin järjestelyohjeet, 22–23.)*

Jukolan johtoryhmä käyttää erittäin suurta valtaa. Lähes vuosittain kilpailunjohtaja haluaa tuoda esille omia ehdotuksiaan, ja osa niistä onkin hyväksyttävissä. Kuitenkin jos annettaisiin kilpailunjohtajien määrätä, Jukola olisi varsin toisenlainen tapahtuma kuin mitä se on tällä hetkellä. Johtoryhmän ja johtojärjestelmän avulla vältytään turhalta poukkoilulta. Myös Kaukametsäläiset ja Suunnistusliitto esittävät näkemyksiään johtoryhmälle, mikä tosin on aika vähäistä. Päätöksistä ja muutoksista 80 prosenttia on peräisin johtoryhmältä, 15 prosenttia järjestäviltä seuroilta ja 5 prosenttia taustaryhmältä (Suunnistusliitto ja Kaukametsäläiset). Jukolan viestin järjestämisessä on pyritty siihen, että päätösten tulisi olla pysyviä ja pitkäkestoisia ja turhaa poukkoilua vältetään. Näin muutoksia tehdään maltilla ja harkiten. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Kisajärjestäjät tekevät lisäksi järjestelyohjeiden pohjalta toimintasuunnitelman, joka hyväksytetään johtoryhmällä. ”Toimintasuunnitelma pakottaa kunkin osa-alueen päällikön käymään yksityiskohdissaan läpi asiat, sillä olosuhteet, yhteydet ja liittynät ovat aina erilaiset. Edellisistä suunnitelmista saa vain apua.” Lisäksi allekirjoitetaan järjestelysopimus 1–3 vuotta ennen tapahtumaa. Järjestelysopimuksessa esitetään sopimuksen yksityiskohdat kuten osapuolet, tehtävät, edut, vastuut ja velvollisuudet. Kokemus on myös opettanut, että mikäli järjestäjinä on useita seuroja tai yleisseurojen jaostoja, niillä tulee olla sopimus siitä, miten työt ja mahdolliset tuotot jaetaan – jo ennen järjestelysopimusta. (Uljas 2009, 8–12.)

Järjestelysopimuksen mukaan kunkin Jukola-järjestäjän on toimitettava kolmen kuukauden kuluessa kilpailusta runsas 100-sivuinen loppuraportti johtoryhmälle sekä tuleville Jukola-järjestäjille. Loppuraportin ensisijainen tehtävä on auttaa tulevia järjestäjiä. Loppuraportissa järjestäjä kertoo tarkasti, miten he tekivät, mikä sujui hyvin, missä olisi pitänyt parantaa/tehdä toisin, määrät ja tunnusluvut, käytetyt koneet ja laitteet, apuvälineet, rakenteet jne. Jukolan viestin järjestäminen on niin mittava tapahtuma, että tiedonsiirto ja kokemuksen vaihtaminen on ensiarvoisen tärkeää. Ei ole järkevää eikä mahdollistakaan, että jokainen Jukola-järjestäjä lähtisi puhtaalta pöydältä ja opettelisi ja suunnittelisi kaiken alusta. Näin johtoryhmä ja järjestelyohjeet nousevat keskeiseen rooliin Jukolaa järjestettäessä. (Uljas 2009, 8–9; Jukolan viestin järjestelyohjeet, 92.)

Kisatoimintoja täytyy päästä kokeilemaan myös käytännössä ennen varsinaista tapahtumaa. Kisaviikon alussa tai edeltävällä viikolla pidetään kenraaliharjoitus, jossa harjoitellaan oleelliset toiminnot. Siihen osallistuu 500–700 talkoolaista. Jukolan viestin järjestää joka vuosi uudet kisajärjestäjät ja siksi kenraaliharjoituksella on tärkeä rooli kilpailuun valmistaututtaessa. Myös tulevien Jukoloiden edustajat tutustuvat kenraaliharjoitukseen. Eräs Jukolan johtojärjestelmän osa on myös tekemällä opettelu. Seuraavan vuoden 20–30 vastuuhenkilöä ovat toimitsijoina rivitalkoolaisina edellisessä Jukolassa ja he näkevät sisältä päin, miten homma hoidetaan. Järjestelyjen seuraajat tekevät organisaatiolle raportin havainnoistaan, ja usein vielä ennen juhannusta ainakin seuraavan kisan järjestelytoimikunta kokoontuu tilanteen tarkastukseen todetakseen juuri saatujen kokemusten perusteella, tarvitaanko suunnitelmiin muutoksia. Usein monet näistä vastuuhenkilöistä menevät myös omaa Jukolaa seuraavaan viestiin vuoden päästä auttamaan kisajärjestelyissä. Ja onpa mukana myös noin kymmenkunta vapaaehtoista, jotka vuodesta toiseen ovat Jukolaa järjestämässä, paikkakunnasta riippumatta. (Uljas 2009, 9; Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Jukolan viestin järjestelyorganisaatio

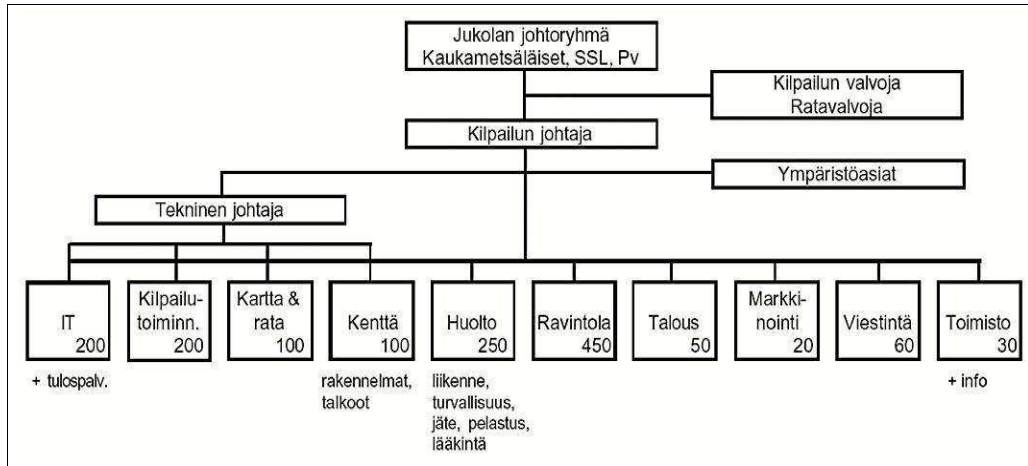
Kisaorganisaatio on ollut yllättävän samanlainen koko Jukolan viestin historian. Heti vuodesta 1949 lähtien Jukolassa oli päätoimikunta, joka vastaa pitkälle tämän päivän johtoryhmää. Päätoimikunnassa oli Kaukametsäläisten, Aleksis Kiven Seuran, Helsingin Sanomien ja Suomen Suunnistusliiton edustaja. Suunnistusliittoa edusti liiton päävalvoja. Vuoden 1949 Jukolan organisaatiossa oli kilpailunjohtaja, ratamestarit, valvojat, kuljetuspäällikkö, kilpailutoimistopäällikkö, viestipäällikkö, huoltopäällikkö ja sanomalehtisihteeri. Vuonna 1950 päätoimikunnassa oli myös Helsingin kaupungin edustaja, koska silloin oli kaupungin 400-vuotisjuhlavuosi. Edellisten toimijoiden lisäksi oli myös tiedotuspäällikkö. Kisajärjestäjien organisaatio on ollut tästä eteenpäin hyvin pitkälle sama. Vastuutehtävät ovat olleet alusta alkaen samat. Päätehtävien alapuolelle on vain tullut lisää tehtäviä ja tekijöitä kilpailun kasvaessa. Päätoimikunta hiipui alkuvuosien jälkeen, ja niinpä se perustettiin uudelleen vuonna 1971, jolloin koettiin ajankohtaiseksi uudistaa Jukolan johto-organisaatiota. 1980-luvulle tultaessa organisaatiota uudistettiin uudelleen ja nyt päätoimikunnan korvasi siis Jukolan viestin johtoryhmä. (Jukolan viestin kisaohjelmat 1949–1951; Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Jukolan järjestelyissä käytetään myös asiantuntijatukea ja tukiryhmää apuna. Näiden tehtäviin kuuluvat lähinnä kartoitusvalvonta ja tulospalvelu sekä internetin toteutus. Asiantuntijat ja tukiryhmä toimivat asiantuntijoina erityisalueellaan ja tuovat osaamiseen jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Pysyvä osa Jukolan organisaatiota ovat myös kilpailun valvojat, joita ovat Jukolan valvoja sekä ratavalvoja. Kilpailun järjestäjäseurat nimeävät yleensä ratavalvojan omalle kilpailulle, ja tämä tehtävä vaihtuu vuosittain.

Järjestävien seurojen organisaatio muodostuu seuraavasti. Hakemuksessa tulee olla nimettyä ainakin kilpailunjohtaja, pääratamestari, tiedottaja ja ratavalvoja. Organisaatio-kaavio muotoutuu yleensä paikallisten olojen mukaan ja pieniä eroavuuksia esiintyy. Yleinen malli on, että on 10–12 päätoimintoa, valiokuntaa, joiden päälliköt kilpailun johtajan kanssa muodostavat järjestelytoimikunnan. Valiokuntien vetäjät tulee nimetä ainakin kolme vuotta ennen kilpailua ja lisäksi vastuullisilla tulee olla nimettyä varamies. Järjestelytoimikunnan lisäksi kilpailun johtaja, tekninen johtaja, pääsihteeri ja taluspäällikkö ovat usein vielä muodostaneet työvaliokunnan. (Reimo Uljaksen haastattelu 3.9.2008.)

Kuviossa 1 on esitettyä Jukolan viestin järjestelyorganisaatio kaavion muodossa. Kaavion luvut ovat järjestelytehtävissä olevien lukumäärä kunkin valiokunnan osalta. Luvut ovat suuntaa antavia ja vaihteluja eri järjestäjien välillä on esiintynyt.

Kuvio 1. Jukolan organisaatiokaavio. (Lähde: Uljas 2009, 13)

Päätoimisia työntekijöitä Jukolan viestin järjestäjillä on ollut 1990-luvulta lähtien. Useana vuonna järjestäjät ovat palkanneet pääsihteerin, joka on tehnyt päätoimisesti töitä Jukola-organisaatiossa vuodesta puoleentoista vuotta. Monilla seuroilla on lisäksi ollut palkallinen toimistosihiteeri/toimistotyöntekijöitä, joiden palkkaamisessa on myös joskus hyödynnetty työvoimatukea. Yleensä on ollut vuoden verran yksi palkattu henkilö ja viimeiset puoli vuotta toinen. Työllistettyjä on ollut viimeisten viiden vuoden aikana. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Valiokuntien tai sektoreiden päälliköistä koostuva järjestelytoimikunta kokoontuu ensin puolivuositain, sitten pari vuotta kuukausittain ja viimeisenä keväänä 2–3 viikon välein. Se varmistaa, että osaorganisaatiot ovat edistyneet suunnitelmien mukaisesti ja päättää suurista linjoista. Ryhmät ovat jo täydessä työssä ainakin suunnitelmia hioen viimeistään kaksi vuotta ennen kisaa. Jukolan johtoryhmä neuvoo ja valvoo järjestelyjen kehittymistä. Se ei ole tarvinnut järeitä keinoja aikatauluissa pysymiseksi, mutta suuria eroja on järjestäjien ja erityisesti kilpailujen johtajien tavoissa hoitaa projektia. Eri systä on muutamia viestien vastuuhenkilöitä vaihtunut projektien aikana. (Uljas 2009, 11.)

Vuoteen 2009 mennessä yhteensä 80 seuraa on järjestänyt Jukolan viestin. Niistä 23 seuraa on järjestänyt Jukolan useammin kuin kerran. Tapahtuma on ollut mannersuomen kaikissa muissa maakunnissa paitsi Keski-Pohjanmaalla ja Kainuussa. Keski-Pohjanmaalla on ollut vaikea löytää sopivaa maastoa ja Kainuussa jokavuotinen rastiviikko vie resurssit. (Uljas 2009, 10.)

Muita järjestäjiä ja ammattilaisia

Jukolan viestin kilpailullisen puolen järjestävät suunnistusta harjoittavat urheiluseurat. Lisäksi järjestäjät hankkivat alihankkijoina eri toimintoihin muita tahoja, esimerkiksi liikenteenohjaukseen. Tavallista on ollut, että myös muut alueen yhdistykset ja urheiluseurat

osallistuvat Jukolan viestin järjestämiseen. Jukolan viestin järjestäminen on niin mittava tapahtuma, että monilla suunnistusseuroilla on vaikeuksia selviytyä siitä yksinään. Tämä onnistuu vain isoimmilta suunnistusseuroilta, joista monet ovat myös yleisseuroja. Mukana järjestelyissä on ollut muiden lajien urheiluseuroja, kyläyhdistyksiä, metsästysseuroja, partiolaisia, reserviläisiä, maatalousnaisia, SPR:n ensiapuryhmiä ja niin edelleen. Maatalousnaiset ja kylätoimikunnat ovat yleensä olleet mukana ravintolapuolella, metsästysseurat ovat olleet mukana riistanajossa. Aleksis Kiven Seura oli mukana kilpailun järjestelyissä ensimmäisestä Jukolasta 1950-luvun loppuun saakka. Viime vuosikymmeninä seura ei ole ollut enää mukana Jukolan viestin toiminnassa lainkaan. Korvaus muille seuroille on yleensä maksettu tehtyjen tuntien mukaan, esimerkiksi 2 € tunnilta (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Muiden seurojen ja yhdistysten osuus ja tarve on vaihdellut vuosittain. Esimerkiksi Tampereella 2008 ei ollut juurikaan tarvetta turvautua ulkopuolisten apuun, koska isot yleisseurat Tampereen Pyrintö ja Koovee järjestivät viestin. Kaikki muut tahot ovat yleensä tulleet mielellään mukaan, eikä pelkästään rahan takia. Jukolan viestin järjestäminen on kunniatehtävä myös muille seuroille ja yhdistyksille. Esimerkiksi Tampereen Jukoloissa 1986 ja 2008 Kaanaan kylä oli aktiivisesti mukana molemmissa viesteissä. Kokemus on kuitenkin opettanut, että jos viestiä on järjestämässä yleisseura tai useita seuroja, tulee nykyään olla sopimus siitä, miten työt ja voitot jaetaan, muuten voi esiintyä ongelmia. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Monia töitä on hoidettu myös alihankintatöinä. Tällaisia ovat olleet edellä mainittujen lisäksi muun muassa kartanteko, tuloslaskennan johto, tv-tuotanto, sähkötyöt, kuljetukset ja maansiirto. Lisäksi SPR:ltä on ostettu lääkintäpalvelu. Paikalliset vaihtelut alihankkijoiden suhteen ovat olleet melkoisia, riippuen muun muassa järjestävien seurojen koosta sekä talousalueesta. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Kartanteko on tänä päivänä pääasiassa ammattikartantekijöiden työtä. Myös Jukolan viestissä kartan tekevät tänä päivänä ammatillaiset. Tämä käytäntö on ollut 90-luvulta lähtien, aikaisemmin yleensä seuran oma väki teki kartan. Vastuuhenkilöiden etsimisen ohella ensimmäisiä tehtäviä on siis kartanteon aloittaminen. Yleensä tarvitaan ilmakuvaus tulkin-toineen, mikä vaatii aikaa. Kolmisen vuotta ennen kisaa ratamestarit kiertävät jo ahkerasti maastoa rastipaikkoja ja reittejä suunnitellen. Kartanteon lisäksi IT-puolella tarvitaan tänä päivänä muutama vahva ammatillainen, lähinnä tukihenkilöitä ja teknisiä asiantuntijoita. Kun nämä asiantuntijat tekevät kehitystyötä, tapana on että Kaukametsäläiset maksavat kustannukset. Jos taas he tekevät tietyille Jukolalle töitä, niin tällöin kisajärjestäjät maksavat kulut. Myös sähkö- ja tv-puolelle tarvitaan ammatillaisia töihin, joita eivät tavalliset talkoolaiset pysty hoitamaan. Samoin ravintolan 2–3 päällikköä ovat tavallisesti alan ihmisiä. Ravintola ja ruokapalvelu on kaiken kaikkiaan Jukolan isoin yksittäinen yksikkö, joten sitä täytyy olla ammatillaiset vetämässä. Lisäksi voi olla mukana myös muutamia mediapuolen ammatillaisia. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

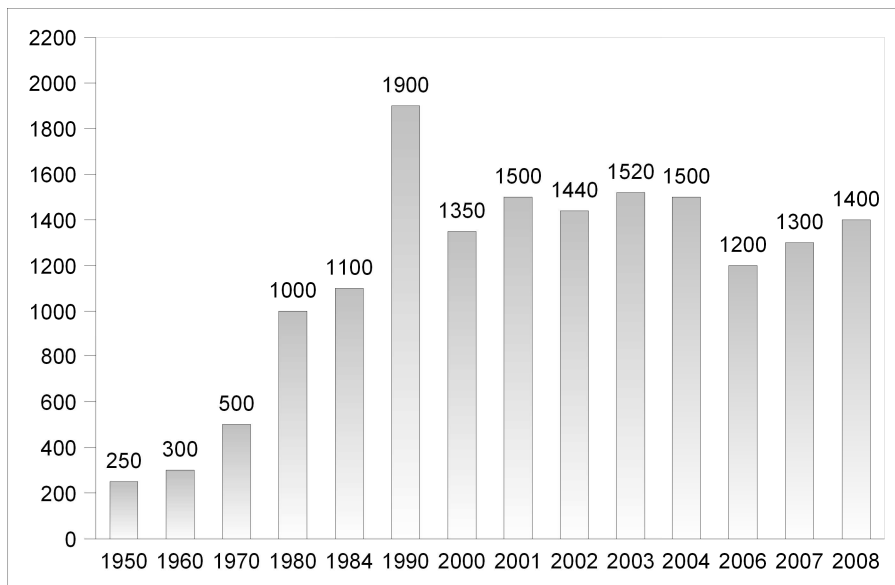
Talkootyö ja vapaaehtoistoiminta

1980-luvun puoliväliin saakka Jukolan viesti järjestettiin sataprosenttisesti vapaaehtois- ja talkoovoimin. Ainoat korvaukset olivat kulukorvauksia. Alkuaikoina varsinkin Helsingin Sanomien ja Puolustusvoimien panos ja tuki ovat olleet ratkaisevia. Helsingin Sanomien taloudellinen tuki oli merkittävää, ja armeijan varusmiehiä on hyödynnetty muun muassa kilpailukeskuksen rakentajina, rastimiehinä sekä liikenteen ja paikoituksen ohjaamisessa.

Edelleen Jukolan viesti järjestetään 95 prosenttisesti talkoo- ja vapaaehtoisvoimin. Yhteensä työntekijöitä tarvitaan siis tänä päivänä 1200–1500 henkilöä. Näistä suuri osa työskentelee ainoastaan Jukola-viikonlopun aikana, mutta useita satoja vapaaehtoisia tarvitaan jo monia kuukausia ennen kilpailuviikonloppua. Varsinkin kilpailukeskuksen rakentaminen samoin kuin purkaminen ovat erittäin mittavia tapahtumia ja vaativat satojen ihmisten työpanoksen. Kaikkiaan Jukolan viestin järjestämiseen menee noin 50–70 henkilötyövuotta eli yhteensä noin 100 000 tuntia. (Reimo Uljaksen haastattelu 3.9.2008.)

Normaali työntekijöiden ja talkoolaisten rekrytointitapa on ollut niin sanottu pyramidimenetelmä. Ensin hankitaan järjestelytoimikunta noin kaksitoista henkilöä, he hankkivat taas vastaavasti alueittensa päälliköt, viisi henkilöä, nämä taas alipäällikkönsä noin 60 x 5 henkilöä, jotka taas hankkivat työntekijät ja niin edelleen. Näin saadaan rekrytoitua yhteensä noin 1000 henkilöä. Työntekijöitä täydennetään sitten ulkoisella haulilla netissä, paikallislehdissä, -radiossa ja niin edelleen. Työntekijöitä tarvitaan yhteensä noin 1200–1500 henkilöä, joista suurin osa on töissä vain kilpailuviikonlopun aikana. Rekrytoinnin onnistuminen on ollut vaihtelevaa. Joillakin seuroilla se on sujunut ilman ongelmia ja tekijöistä on ollut jopa ylitarjontaa, kun taas toisilla on viimeisten työntekijöiden saamisessa ollut suuria vaikeuksia. Esimerkiksi monilla isoilla yleisseuroilla on ilmennyt vaikeuksia sen takia, että he eivät ole paneutuneet rekrytointiin riittävällä vakavuudella ajateltuaan, että isona yleisseurana heillä ei tule olemaan tämän kanssa mitään ongelmia. (Reimo Uljaksen haastattelu 3.9.2008.)

Kuvio 2. Jukolan viestin talkoohenkilöiden määrä vuosina 1950-2008 (Lähde: Uljas 2008)

Talkoolaisten määrän kasvu on ollut huomattavaa vuosien saatossa. Talkoolaisia oli vuodesta 1949 aina 1960-luvulle saakka noin 300, 1970-luvulla ja 1980-luvun alkuvuosina 500 talkoolaista, 1980-luvun loppupuoliskolla 1000 talkoolaista ja 1990-luvun alusta alkaen keskimäärin 1500 talkoolaista. Vuoden 2010 Kytäjän Jukolaan Hyvinkäälle järjestäjät kaa-vailevat 1800 talkoolaista. Talkoolaisten määrän kasvu on korreloinut osanottajamäärien kasvua. Yhteensä Jukolan viestin järjestelyihin on osallistunut vuosikymmenten aikana

50000 talkoolaista. Kyseessä on siis varsin mittava ja näyttävä suomalaisen talkootyön voimainnäyte. Kuviossa 2 on esitetty talkoolaisten määrän kehittyminen aina 1950-luvulta 2000-luvulle saakka. Suurin kasvu tapahtui 1970-luvulta 1980-luvun lopulle ajoittuvana ajanjaksona samanaikaisesti viestin osallistujamäärien rajun kasvun kanssa.

Kohtuullinen nykytavoite talkoolaisten määrässä on 1500, mikäli ei ole käytetty paljon ulkoistuksia. Vuonna 1999 oli siis jopa 1900 halukasta talkoolaista, mikä oli jo liikaa ja osalle halukkaista piti ”keksiä” hommia. Vuosina 2006 ja 2007 talkoolaisia taas oli liian vähän, mikä johtui rekrytointitavasta. Molemmat Jukola-järjestäjät isoina yleisseuroina uskoivat rekrytoinnin onnistuvan helposti. Näin ei kuitenkaan tapahtunut. Tästä viisastuneena Jukolan johtoryhmä kiinnittää jatkossa entistä tarkemmin huomiota myös rekrytointiin. Johtoryhmä myös huolehtii, että jatkossa käytetään vain pyramidimenetelmää, jota siten täydennetään ulkoisella haulla. Näin saadaan myös parhaat henkilöt oikeille paikoille ja ihmiset tuntevat toisensa. (Uljas 2008.)

Talkoolaisten tehtävät jaetaan taitojen ja toivomusten mukaan. Järjestelyissä on ollut yleensä mukana muutama sata täysin ulkopuolista henkilöä. Jopa kymmenkunta henkilöä haluaa olla mukana joka vuosi. Palkinnoksi vaivannäöstään talkoolaiset saavat yleensä T-paidan, kisalippiksen ja ruokailun ilmaiseksi. Kisa-asut ostetaan tavallisesti omakustannushintaan. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Talkoolaisten saamisessa on merkille pantavaa, että aikaisemmin mitä suurempi paikkakunta oli kyseessä, sitä vaikeampi oli saada talkoolaisia kerättyä kasaan. Tähän voisi olla selityksenä se, että pienillä paikkakunnilla on ollut suurempi tarve saada aikaan merkittävä paikallinen tapahtuma, ja Jukolan viestin järjestäminen on ollut juuri tällainen. Pienillä paikkakunnilla myös yhteisöllisyys on usein voimakkaampaa ja Jukolan viestin järjestämisessä on haluttu tuoda myös yhteisön voima esiin. Suuremmilla paikkakunnilla on riittänyt muitakin isoja tapahtumia ja yhteisöllisyys on ollut löyhempää. Nykytilannetta on vaikeampi arvioida, sillä tilanne vaihtelee ja riippuu vuodesta ja paikkakunnasta. Vuosien saatossa Jukolan viesti on kasvanut suurtapahtumaksi myös suuremmilla paikkakunnilla ja lukuisat vapaaehtoiset haluavat osallistua tapahtuman järjestämiseen. Voidaan siis puhua varsin mittavasta vapaaehtoistoiminnan voimannäytöstä. (Reimo Uljaksen haastattelu 3.9.2008.)

Huomionarvoista on, että vuoteen 1999 saakka tarvittiin 200 pihtileimojen tarkastajaa. Vuonna 2000 elektroniseen leimausjärjestelmään siirtyminen vähensi tilapäisesti noin sadalla talkoolaisten määrää. Osanottajien määrän kasvu lisäsi kuitenkin taas talkoolaisten tarvetta nopeasti. Lisäksi tekniikan kehittyessä on tarvittu entistä enemmän ammattitaitoisia talkoolaisia, joten siinä suhteessa tilanne ei ole ainakaan helpottunut. Kaiken kaikkiaan Jukolan viestin järjestäminen on sen verran haastavaa, että talkoolaisia joutuu myös koulutamaan tehtäviinsä. Koulutuksen tarve on entisestään kasvanut viime vuosina tiukentuneiden viranomaismääräysten vuoksi. Eri tehtävissä olevilla talkoolaisilla täytyy olla hygienia-passia, tieturvallisuuskorttia ja järjestysmieskorttia ennen kuin he voivat toimia tehtävissään. Toki myös aikaisemmin oleellisiin tehtäviin on koulutettu, vaikkei siihen ollut varsinaisia velvoitteita. Järjestelyjen onnistumisen kannalta se koettiin kuitenkin tarpeelliseksi. (Uljas 2008.)

Jukolan viestin tulevaisuudesta

Jukolan viesti on kehittynyt vuosien saatossa muutaman sadan suunnistajan viestikilpailusta kymmenien tuhansien ihmisten mittavaksi kesätapahtumaksi. On varsin luonnollista, että Jukolan viestin järjestäminen on kehittynyt ja muuttunut huomattavasti vuosikymmenten

aikana. Talkoolaisten määrä on moninkertaistunut 250:stä reiluun 1500:aan. Myös kilpailun budjetti on kasvanut suhteessa jopa enemmän kuin osallistujamäärät.

Jukolan viestillä, kuten millä tahansa urheilukilpailulla, on omat heikkoutensa, ongelmansa ja uhkakuvansa sekä vastaavasti vahvuutensa kilpailujen järjestämisen kannalta. Reimo Uljas on pohtinut näitä seuraavalla tavalla:

Järjestelyjen kannalta on ongelma tai uhkakuva, mistä löytyy kunnollinen kilpailukeskus, joka on riittävän suuri yhteensä noin 60–80 hehtaaria ja lisäksi siinä tulisi olla riittävän hyvä maasto ympärillä. Sähkö- ja teleyhteydet ovat tärkeitä, samoin vesi- ja jätevesijärjestelyt. Kuitenkin esimerkiksi 1994 Luos-tolla ei ollut sähköä, vaan kaikki sähkö tuotettiin aggregaateilla. Tänä päivänä valinnassa painaa ensin kilpailukeskus ja sitten vasta maasto – voi ehkä sanoa, valitettavasti. Kompromisseja joudutaan tekemään. Pahimpana uhkakuvana ovat maaston käyttörajoitukset, joista voi tulla ongelmia ratasuunnitelulle. Käyttörajoituksia voi tulla jälkikäteen kilpailun myöntämisen jälkeenkin. Tällaisia ovat esimerkiksi uudet suojelupäätökset. Yksi uhkakuva on lisäksi, että löytyykö Jukolalle järjestäjiä? 1990-luvun lopulla uhka oli todellinen. Silloin firmat pelkäsivät ”antaa” työntekijöitään Jukolan johtotehtäviin näiden vapaa-aikoinakaan. Nyt se ei ole ollut enää suuri uhka. Käytettävissä on viime vuosina ollut johtotehtäviin paljon toimintakykyisinä eläköityneitä. Sen sijaan tiukentuneet viranomaismääräykset ovat nousseet viime vuosina merkittävään rooliin. Lisäkoulutuksesta tulee kymmenien tuhansien lasku. Tällaisia vaativat muun muassa terveys, liikenne-, pelastus-, poliisi- ja ympäristöviranomaisten määräykset. Esimerkiksi ruuan kanssa tekemisissä olevilla täytyy olla hygieniapassi, liikenteenohjauksessa olevilla tieturvallisuuskortti, lisäksi tarvitaan järjestysmieskortin omaavia ja niin edelleen. Rekrytointipuolella ravintolapäällikön löytäminen on ollut vaikeinta. Ravintolapäälliköllä on 500 alaista. Se on suurin yksikkö ja tehtävä onkin varsin haasteellinen. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Yksi uhkakuva voisi olla mahdollinen osallistujamäärien lasku. Tämäkin mahdollisuus tulee ottaa huomioon. Se voisi helposti konkretisoitua suurten ikäluokkien poistuessa lajin parista. Tähän vaihtoehtoon on pyritty vastaamaan monella eri tavalla. Osuuksia on hiukan lyhennetty. Tapahtumaa on markkinoitu myös ei-suunnistajille ja seurojen ulkopuolelle. Myös ulkomaiseen näkyvyyteen ja markkinointiin on panostettu varsinkin internetin välityksellä. Myös lajien suosiot vaihtelevat kausittain. Juuri tällä hetkellä Jukolan viesti on varsin kiinnostava ja suosittu urheilutapahtuma, mutta kuka tietää, mikä tilanne on esimerkiksi kymmenen vuoden päästä? Mikäli osallistujamäärät putoaisivat selvästi, niin tällä voi olla vaikutusta kalliimpiin palveluihin. Esimerkiksi tv-kameroiden määrää voisi joutua pudottamaan oleellisesti nykyisestä, ja tämän takia taas kilpailun seurattavuus kärsisi. Osallistujamäärien laskiessa kilpailun järjestäminen ei olisi myöskään taloudellisesti yhtä kannattavaa kuin tänään. Tämä voisi taas vaikeuttaa halukkaiden järjestäjien löytämistä. Kaiken kaikkiaan osallistujamäärien mahdollisella selvällä pienentymisellä voisi olla monia haittavaikutuksia ja tähänkin vaihtoehtoon on syytä varautua.

Myös osallistujamäärien voimakas kasvu voi kääntyä uhkakuvaksi. Tällöin jouduttaisiin väistämättä tekemään erilaisia rajoituksia viestin suhteen. Myös sopivan kilpailupaikan löytäminen vaikeutuisi entisestään. Lisäksi myös ympäristön huomioon ottaminen ja erilaiset ympäristö- ja maastonkäyttörajoitukset voisivat hankaloittaa viestin järjestämistä huomattavasti. On ilmeistä, että Jukolassa liikutaan osallistujamäärien suhteen niillä rajoilla, jolloin

viestin kasvaminen muuttuukin vahvuudeksi uhkakuvaksi. Jukolan kasvamisesta liian suureksi on oltu hiukan huolissaan. Näin on jo tapahtunut esimerkiksi 80-luvulla Jukolan kasvussa rajusti. Myös keskusteluita ja lehtikirjoittelua viestin osallistujamäärien rajoittamisesta on virinnyt aika ajoin. Konkreettisiin toimenpiteisiin rajoittamisen suhteen ei ole missään vaiheessa kuitenkaan ryhdytty. Toistaiseksi Jukolan viestin johtoryhmä sekä järjestävät seurat ovat pystyneet vastaamaan viestin kasvun asettamiin haasteisiin. (Ks. esim. Etelä-Saimaa 30.10.1988, Helsingin Sanomat 7.6.1984 ja Iltasanomat 13.6.1983.)

Jukolan viestissä on tänä päivänä monia vahvuuksia. Ensinnäkin Jukola kiertää ympäri maata ja saa joka vuosi uudet motivoituneet järjestäjät, eikä leipääntymistä pääse tapahtumaan. Toisaalta Jukolalla on vahva ja hyvin toimiva johtojärjestelmä ja johtoryhmä. Näin viestin järjestämistä ei tarvitse opetella joka vuosi alusta alkaen uudelleen. Myös Jukolan hyvä maine voidaan nähdä vahvuutena. Kilpailulla on näkyvyyttä ja se on haluttu tapahtuma järjestää. Perinteet ja arvojen kunnioittaminen on myös ehdottomasti nähtävä vahvuuksina. Lisäksi Kaukametsäläisten rooli perinteiden vaalijana on tärkeää, ja sillä on vain positiivista vaikutusta kilpailulle. Jukola on tunnettu korkeasta laadustaan. Se herättää kiinnostusta – ympäri maailmaa – tulla kokemaan Jukolan maaginen yö. (Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Tätä Jukola voi myös olla parhaimmillaan; yksinäinen suunnistaja, lamppu ja ympäröivä pimeä metsä. Kuva: Suomen Suunnistusliitto 2008.

Jukolan viestin järjestelyorganisaatio on pysynyt aika pitkälle samanlaisena kaikki vuosikymmenet. Perustehtävät ovat olleet samat alusta saakka. Joitain uusia sektoreita ja valioikuntia on tullut mukaan viestin kasvun ja edellä mainittujen tekniikan kehityksen ja kaupallistumisen myötä. Talkoolaisten määrä on kasvanut hyvin pitkälle samassa suhteessa osallistujamäärien kasvun kanssa. Mukaan on tullut muutamia päätoimisia työntekijöitä, mutta yhä edelleen Jukolan viesti järjestetään 95 prosenttisesti talkoolaisten voimin. Ylintä päättävältä Jukolassa käyttää Jukolan viestin johtoryhmä, johon kuuluvat tällä hetkellä

Kaukametsäläisten, Suomen Suunnistusliiton ja Puolustusvoimien edustajat. Jukolan johtoryhmä perustettiin 1980, ja tämä on ollut yksi Jukolan organisaation tärkeimmistä muutoksista. Johtoryhmää oli edeltänyt vuonna 1971 perustettu päätoimikunta, jonka toimintaan ei oltu täysin tyytyväisiä. Jukolan johtoryhmä käyttää valtaa, ja se on tuonut järjestelyihin mukaan ammattimaisuutta ja jatkuvuutta. Jukolan viestin valvonnasta taas vastaavat kilpailun valvoja ja ratavalvoja.

Kaukametsäläisillä on edelleen tärkeä rooli Jukolan järjestämisessä. Se on puhtaasti yhden asian liike, eli yhdistyksen päätehtävä on järjestää Jukolan viesti, ja vieläpä hyvin ja menestyksekkäästi. Tärkeä tehtävä on myös perinteiden vaaliminen ja Seitsemän veljeksien kunnioittaminen. Kaukametsäläisten vuosikokous linjaa viestin yleisiä linjoja ja hallitus ohjaa ja opastaa johtoryhmää periaatteellisissa ja yleisluontoisissa asioissa. Lisäksi Kaukametsäläisten edustaja, yleensä puheenjohtaja, kuuluu johtoryhmään. Ilman Kaukametsäläisiä Jukolan viesti ei olisi sellainen kuin mitä se on tänä päivänä.

Tämä tutkimus osoittaa, että Jukolan viesti on varsinainen suomalaisen talkootyön voimannäyte. Alkuvuosikymmenet Jukola järjestettiin täysin talkoovoimin ja yhä edelleenkin 95 prosenttisesti. Työtunteja kertyy noin 100000 yhtä viestiä kohden, mikä vastaa noin 50–70 henkilötyövuotta. Tänä päivänä viestin järjestämiseen osallistuu noin 1500 talkoolaista, ja yhteensä järjestelyihin heitä on osallistunut 50000 viestin historian aikana. Viime vuosina talkoolaisten päärekrytointimalliksi on vakiintunut niin sanottu pyramidi-menetelmä, jolla saadaan kerättyä noin tuhat talkoolaista ja jossa ylhäältä käsin lähdetään hankkimaan talkoolaisia. Talkoolaisia myös koulutetaan tehtäviinsä ja viime vuosina lisääntyneet viranomaismääräykset ovat kasvattaneet lisäkoulutuksen tarvetta. Eri tehtäviin tarvitaan erilaisia pätevyyskä, kuten hygieniapassia, tieturvallisuuskorttia ja järjestysmieskorttia.

Tällä hetkellä näyttäisi myös siltä, että 1990-luvun lopulla uhanut järjestäjäpula on taakse jäänyttä aikaa. Hyviä hakijoita on ollut riittävästi, ja tulevat Jukolat on jo myönnetty aina vuoteen 2015 saakka. Tilanteen muutokseen vaikuttivat eniten nuorena eläköityneet, vastuuseen valmiit ihmiset sekä avustavat asiantuntijat, jolloin uutta tekniikkaa ei ole tarvinnut enää pelätä. Osanottajien selvä väheneminen voisi mahdollisesti tuoda ongelman taas esiin. Tällä hetkellä näyttää siltä, että ainakin kaikki myönnettyt viestit vuoteen 2015 saakka tulevat olemaan hyvin samantapaisia kuin viimeksi järjestetyt. Järjestelyjen sisäisissä toiminnoissa sen sijaan tapahtuu kehitystä kaiken aikaa. (Uljas 2009, 30; Reimo Uljaksen haastattelu 15.10.2009.)

Jukolan viestin järjestäminen on nimenomaan perusvapaaehtoistyöntekijän näkökulmasta pätkävapaaehtoisuutta, kuten ylipäätään suunnistuskilpailujen järjestäminen. Tutkimusten valossa siltä, ettei Jukolan viestillä jatkossakaan tule olemaan ongelmia vapaehtoisten löytämisessä. Ihmiset ovat edelleen valmiita sitoutumaan yksittäisen tapahtuman vapaaehtoistyöhön ja myös vastuutehtäviin löytyy tekijöitä. Sitä vastoin näyttää siltä, että yhä useammalla seuralla on ongelmia vapaehtoisten löytämisessä, jotka ovat valmiita pitkäaikaiseen sitoutumiseen ja esimerkiksi urheiluseuran toiminnan pyörittämiseen ja vastuu-tehtävien vastaanottamiseen. Näin Reimo Uljas pohtii vielä Jukolan tulevaisuutta:

60-vuotisjuhlan alla todettiin lyhyesti, että jo eläkeikää lähenevä Jukola on virkeä ja elinvoimainen, haluttu, suosittu ja arvostettu, joten isoihin muutoksiin ei ole tarvetta. Tilanteen säilyttäminen vaatii kuitenkin jatkuvaa valvopautta ja toimia. Yhteiskunta, laji ja lajin kenttä muuttuvat. Muutosten vaikutuksia on mieluusti osattava ennakoida. Jukolaa kehitetään tulevaisuudessaakin jatkuvasti, pitkäjänteisesti ja tempoilematta. Muutosten tulee olla niin hyvin harkittuja, että ne ovat pitkäaikaisia. (Uljas 2009, 6.)

Kypsään 60 vuoden ikään päässyt Jukolan viesti on tällä hetkellä voimissaan ja voi hyvin. On myös tullut ilmeiseksi ja selväksi, että ilman Seitsemän veljeksien vaikutusta ja perinteiden vaalimista Jukolan viesti ei olisi noussut näin merkittävään asemaan suomalaisena urheilutapahtumana kuin mitä se on tänä päivänä.

Lähteet

Painamattomat lähteet

Jukolan viestin järjestelyohjeet.

Uljas Reimo 2008. "Sirpaleita graduusi" liitetiedosto sähköpostina, lähetetty 18.6.2008.

Painetut lähteet

Etelä-Saimaa 30.10.1988. Jukolan rajoittaminen ei ajankohtainen asia.

Helsingin Sanomat 7.6.1984. "Kasvu vaarantaa Jukolan tason".

Iltasanomat 13.6.1983. Missä Jukolan rajat?

Jukolan viestin kisaohjelmat 1949–1951.

Haastattelut

Kaukametsäläisten puheenjohtajan Reimo Uljaksen teemahaastattelut 3.9.2008 ja 15.10.2009.

Kirjallisuus

Emery, Paul R. 2001. Bidding to host a major sports event: strategic investment or complete lottery. In Gratton, Chris & Henry, Ian P. (eds.), Sport in the city. The role of sport in economic and social regeneration. Routledge.

Itkonen, Hannu 1996. Kenttien kutsu. Tampere: Gaudeamus.

Itkonen, Hannu 1999. Neljä erää liikunnan kansalaistoimintaa. Liikunta & Tiede 36 (6), 8-10, 12.

Itkonen, Hannu 2000. Kansalaistoiminnan suuri linja. Teoksessa Itkonen, Hannu, Heikkala, Juha, Ilmanen, Kalervo & Koski, Pasi (toim.), Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 11–25.

Koski, Pasi & Heikkala, Juha 1998. Suomalaisten urheiluorganisaatioiden muutos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen tutkimuksia No 63/1998.

Koski, Pasi 2000. Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina – toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa Itkonen, Hannu, Heikkala, Juha, Ilmanen, Kalervo & Koski, Pasi (toim.), Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura, 135–154.

Koski, Pasi 2006. Katsaus liikunnan kansalaistoiminnan tutkimukseen Suomessa [www-lähde]. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Liikunta/valtion_liikuntaneuvosto/VLN_lausunnot/kansalais_meta_2006.pdf> (luettu 23.11.2009).

Koski, Pasi 2009. Liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa. Suomen Liikunta ja Urheilu – julkaisusarja 7/09. Helsinki: SLU.

Metsäranta, Outi 2006. Yleisurheilun MM2005-kisat ja kansalaistoiminta. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU ja Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteiden laitos.

Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.) 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Pöyhä, Tuire 2004. Urheilutapahtuman vapaaehtoistyö uuden yhteisöllisyyden ilmentäjänä? Julkaisematon pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopiston liikuntasosiologian laitos.

Uljas, Reimo 2009 (toim.). Jukolan viestit 1989–2008. Helsinki: Kaukametsäläiset ry.
Yeung, Anne Birgitta 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry.

Tero Viljanen on tamperelainen filosofian ja liikuntatieteiden maisteri erikoisalanaan liikunnan filosofia sekä liikunnan yhteiskuntatieteet.